

El submarí
Escolta peix-espasa, maco, acostat, vinal
El peix-espasa
¿Ca'm crides?

—¿Com te dius nen?
—Qui, ¿jo?
—Sí home. ¿Doncs a qui vols que ho digui?
—Oh, em creia que no ho digués en sentit figurat.

El primer llibre de Trabal va ser d'acudits: *L'any que ve* (1925).

QUADERNS CREMA

A part, en molts dels articles avui aplegats hi trobem el Trabal factòtum de la ILC (Institució de les Lletres Catalanes), això sí, amb el deix profundament amarg que des de l'experiència d'Ovidi suposa tot exili. És a dir, hi trobem l'organitzador, que del 1940 –data del primer dels textos d'aquest volum– al 1946 –perdent alè, encara que no literari. Un alè que perdria definitivament i prematura el 1957. Una llàstima, sens dubte.

Aquest és un petit gran volum, gràcies a l'empresa modelica que és la Fundació La Mirada sabadellenca. Una edició molt ben curada acadèmicament, amb totes les qualitats i defectes (oblit del lector corrent?) que suposa aquesta posició editorial. També endogàmica (la curadora s'autoesmenta abundantment), la qual cosa és un bosc que, a vegades, no deixa veure un arbre determinat. Ens referim a la peça *Llibres i revistes*. Benjamin Crémieux, que és una altra versió que avui podem confrontar amb un text, publicat pòstumament, de Gabriel Ferrater (inclòs al volum *Foix i el seu temps*, llibre publicat per Quaderns Crema l'any 1987), per exemple.

Tot amb tot, ens trobem davant d'un volum imprescindible per a aquell nou gènere que, amb permís d'Artur Bladé Desumvila, podríem anomenar "exiliada", com els anglesos parlen de "victoriana", per exemple. També és imprescindible per a tots els que vulguin constatar que un bon narrador ho és fins i tot fent literatura paral·lela, que diria Montse Roig. En definitiva, una obra molt recomanable. ♦♦

Anatomia de l'exili

MARTA PESSAR-RODONA

També podríem titular aquest comentari *I d'enyorança es mor...* i no crec que des de l'eternitat l'escriptor Francesc Trabal (Sabadell, 1899 - Santiago de Xile, 1957) ens retragués l'esment verdaguerià, perquè ell mateix emprà Jacint Verdaguer per al títol de dues de les peces d'aquest volum (*Dolça Catalunya I i II*). Si alguna cosa eren –i ho van ser molt– aquells nois de la Colla de Sabadell de la qual Trabal era part del triumvirat d'or (els altres, Armand Obiols, pseudònim de Joan

Prat, i Joan Oliver, poèticament Pere Quart) és cultes i nostrats, gens entelats per cap republicanisme poca-solta, que també n'hi va haver en aquells temps que tan malament van acabar.

Però del Trabal de la novel·la *Vals* (1935) al dels articles que inclou aquest volum hi va un abisme, per no parlar de la seva darrera novel·la, *Temperatura* (1947), publicada ja a Xile. Perquè Trabal, com Oliver, van formar part del que s'anomena el Grup Andí, aquell grup d'exiliats que van poder viatjar i instal·lar-se a Xile gràcies a la generositat de la colònia catalana

d'aquell país. Una història coneguda, narrada en primera persona per un dels components, Trabal, que aleshores es veia forçat a ballar un vals, però ja un vals negre com el pa d'aquí a l'època. Compost per 23 textos, a part de fer-nos entrar de primera mà en l'exili republicà del 1939, ens mostra un narrador que no té res a envejar al Josep Pla viatger, com es pot comprovar en més d'una peça, com la que dona títol al volum *Aspectes de Santiago*. *Els contracops de l'enyorança*, una peça publicada, com moltes altres del volum, en una de les revistes emblemàtiques de l'exili, *Germanor*.

ELS CONTRACOPS DE L'ENYORANÇA FRANCESC TRABAL F. LA MIRADA 190 PÀG./20 €

El sabater i els follets

MARINA ESPASA

Un dels contes dels germans Grimm que més fascina els nens és el del sabater que rep la visita nocturna d'uns

follets diminuts que cusen cuir, arreglen soles i enllustren sabates. El sabater, que està al límit de la pobresa, veu com de manera prodigiosa els clients no paren d'augmentar i treu el ventre de pena. Més o menys la solució que necessitaria, ara com ara, el senyor De Guindos per aplacar els misteriosos mercats financers o la còlera de la presidenta Aguirre. Llàstima que els follets no existeixin. O sí? Hi ha motius per sospitar que una banda malèfica de follets portuguesos han rescatat un original perdut entre els arxius polsegosos d'una editorial. Més concretament, el manuscrit d'una no-

vel·la enviada l'any 1953 per un aspirant a escriptor anomenat José Saramago (Azinhaga, 1922 - Lanzarote, 2010). La història sembla que és verídica: a la dècada dels 50, no era tan estrany que un escriptor enviés un original i no se'n quedés cap còpia. Tampoc seria la primera vegada que un manuscrit acaba mal arxivat. El que no és tan habitual és que l'autor acabi rebent el premi Nobel de literatura.

Sigui com sigui, aquí tenim *Claraboia*, la història explicada tantes vegades, i que sempre funciona, de la convivència entre els veïns d'una escala. Matrimonis mal avinguts, habitacions rellogades per arribar a final de mes, filles de divuit anys que només porten problemes a pares poc flexibles, tietes i nebodes que s'estimen més del que volen reconèixer, portes que peten i ulls que espïen per finestres mal ajustades:

CLARABOIA JOSÉ SARAMAGO TRADUCCIÓ DE CARLESSANS EDICIONS 62/ ALFAGUARA 312 PÀG./19,50 €

la vida al celobert. Una novel·la d'estructura clàssica, amb un capítol dedicat a cada família del bloc de pisos, i una trama que va entrelligant-se fins a tancar-se completament.

El millor són els retrats perfectes d'escenes quotidianes, amb una capacitat de crear atmosferes amb quatre frases que és la d'un autèntic escriptor: dones llegint novel·les (Saramago ho aprofita per citar algunes de les seves dèries, com José María Eça de Queirós o Fiodor M. Dostoiévski), un matrimoni gran sopant a casa o el primer dia de llibertat d'un marit abandonat, que pot consistir en un simple passeig i un sopar reconfortant. El pitjor, l'afany de transcendència que es percep entre línies i, a vegades, dins de les línies mateixes. Si sabéssim que l'obra posterior de Saramago ha anat per altres camins, diríem que és un pecat de joventut, d'escriptor principiant que

vol impressionar, però no és el cas: de fet, una de les característiques que el defineixen, aquesta mena de retòrica messiànica de línia tova, aflora en els diàlegs entre el duet de personatges que porten el pes de la novel·la, un sabater vell (sense follets) i l'hoste jove que té de rellogat a casa: uns diàlegs sobre el futur de la humanitat i la possibilitat que sigui redimida per l'amor que faran les delícies dels lectors avesats al premi Nobel portuguès.

El conte dels germans Grimm acaba de manera alligadora: el sabater i la dona, agraits de mena, cusen uns vestits i sabates a la mida dels follets, que van eixirits com nus de cap a peus. Ells, eixirits com són, se'ls enfunden i ja no tornen mai més. Ai, si els editors i les vídues portuguesos sabessin cosir, potser els follets no haurien furgat tant entre els arxius... ♦♦